

การสร้างสรรค์กระบวรรำกลมบนราชรถ
The Creative Choreography
of Klom Dance on the Royal Chariots

ธนพล สุขสมรูป / Thanapon Suksomroop¹
อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ / Anukoon Rotjanasukomboon¹

Received: Feb. 12, 2025 Revised: Apr. 28, 2025 Accepted: May 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์กระบวรรำกลมบนราชรถ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า เรื่องธรรมาธรรมะสงครามเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์จากการสดับพระธรรมเทศนา เรื่องธรรมชาตก เอกาทสนิบาต จากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระราชนิพนธ์คำประพันธ์เป็นบทพากย์ ประกอบด้วย กาพย์ยานี 11 และกาพย์ฉับ 16 มีคติสอนใจ คือ ธรรมะย่อมชนะอธรรมเสมอ สะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในบทพระราชนิพนธ์ปรากฏเพลงหน้าพาทย์กลมเมื่อธรรมะเทวบุตรประทับราชรถเสด็จมาสู่ชมพุทวิป เพื่อไปสั่งสอนประชาชนในการทำสิ่งที่ดี และไม่ตี ผู้วิจัยได้นำบทพระราชนิพนธ์คำพากย์มาปรับเป็นบทละครรำ และสร้างสรรค์ให้ทั้งธรรมเทวบุตรและอธรรมเทวบุตร

¹สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Thai Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

ต่างประทับราชรถเดินทางมาพบกัน ทั้งสององค์เป็นเทวดาด้วยกัน จึงใช้เพลงหน้าพาทย์กลมร่วมกันได้ การรำกลมบนราชรถเป็นการสร้างสรรค์ในเชิงอนุรักษ์ที่อยู่ในจารีตของละครรำ โดยนำการรำหน้าพาทย์เพลงกลมของเดิม ซึ่งไม่ได้รำบนราชรถมาผสมผสานแนวคิดการรำบนราชรถในเพลงหน้าพาทย์เสมอข้ามสมุทร ฉากพระรามข้ามสมุทร การรำเพลงหน้าพาทย์กลองโยนฉากพระรามคืนนคร โดยนำรูปแบบการรำเพลงกลมดั้งเดิมจากรำกลมพระชรรค์และรำเพลงกลมแบบคู่จากรำประเลง เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ซึ่งมีรูปแบบการเคลื่อนไหวราชรถที่ต่างไปจากการแสดงแบบเดิม ทำให้เกิดกระบวนรำใหม่ที่ไม่มีใครทำมาก่อน

คำสำคัญ : รำกลม ราชรถ การสร้างสรรค์

Abstract

This research article aims to choreograph Klom song dance on the royal chariots, which is a part of a dance drama entitled "Dharmā-Dharma Songkram.". The research was conducted through the study of various documents, interviews, and data analysis.

The study found that "Dharmā-Dharma Songkram" is a royal poetic composition of King Vajiravudh (King Rama VI). His Majesty composed the sermon, Dhamma Jataka, Ekathasanipata, from His Royal Highness Prince Vajiranavarorasa. The composition is a set of recital scripts that consists of Karp Yani 11 and Karp Chabang 16 (11 and 16 rhyming syllables of metrical pattern). The story implies an idea from "Dharma Jātaka" in Buddhist text that virtues always defeat evils. Reflects the principles of Buddhism which can lead to a good life. The Klom song, a Na Phat song (used for the journey of the divine character), appears in the royal composition when the Dharma Devaputra is on a royal chariot, to teach people about doing

good and bad things. performing Klom song while traveling to Jambudvipa (the island continent on the Earth). The researcher adapted The Royal compositions in voiceover to the recital scripts to a set of dance drama scripts and aimed for Dharma Devaputra and Adharma Devaputra, heaven devas, to perform the Klom song on the royal chariots on their mutual encounter. Performing the Klom song on the chariots is a conservative approach to conventional dance drama by applying the original Klom song dance to perform on the chariot, accompanied by the Samer Kham Samut Na Phat song in the scene Crossing the Ocean; the Klong Yon Na Phat song in the scene Rama's entry into Ayodhya; and the Klom Khoo dance (the duo Klom dance) in the Praleng, which has a different form of royal chariot movement from the original performance, resulting in the performance shaping an unprecedented creative choreography.

Keywords : Klom Dance, Royal Chariot, Creative

บทนำ

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “การสร้างสรรค์ละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ ธนพล สุขสมรูป โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โรจนสุขสมบุรณ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ธรรมาธรรมะสงครามเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2461 จากการฟังพระธรรมเทศนาเรื่องธรรมชาตกในเอกาทศนิบาต จากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หลังจากทรงสดับเรื่องแล้วได้ทรงนำเค้าเรื่องของ

ธรรมกับอธรรมมาทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทพากย์ขึ้น ดังพระราชนิพนธ์คำนำ (กรมศิลปากร, 2514, น.1) ว่า

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ สมเด็จพระมหาสมณทรงเลือก อุทฺหารณ์เหมาะหนึ่กหนึ่ก เพื่อแสดงหลักแห่งธรรมะว่า ธรรมกับอธรรม ให้ผลไม่เหมือนกัน อีกทั้งเมื่อพิจารณา ดู เรื่องที่ทรงยกมาแสดงนั้น ช่างคล้ายกันจริง ๆ กับกิจการ ที่ได้เป็นไปแล้วในงานมหาสงครามในยุโรป อันพึงจะยุติ ลงในศกนั้น ด้วยความปราชัยแห่งฝ่ายผู้ทีละเมิดธรรมะ

คำประพันธ์เรื่องธรรมาธรรมะสงครามเป็นบทพากย์ ประกอบด้วย กาพย์ยานี 11 และกาพย์ฉบัง 16 เนื้อเรื่องกล่าวถึงเทวดา 2 องค์ คือ ธรรมเทวบุตรและอธรรมเทวบุตร ซึ่งมีอัธยาศัยต่างกันธรรมเทวบุตร สอนมนุษย์โลกให้รู้จักการทำความดีโดยละเว้นสิ่งไม่ดี 10 ประการ ได้แก่ การฆ่าสัตว์การลักทรัพย์ การประพฤตินิดในกาม การพูดปด การพูดไม่ดี การพยาบาท การโลภ การเห็นผิดเป็นชอบ การทำชั่ว และการไม่ดูแลบิดา มารดา ส่วนอธรรมเทวบุตรสอนสิ่งไม่ดีให้แก่มนุษย์ 10 ประการ คือ ให้ลักขโมย พรากรุกพรากเมียชาวบ้าน พูดปด พูดส่อเสียด พูดหยาบ พูดไร้สาระ ไม่ฟัง คำสอนของอาจารย์ ไม่เลี้ยงดูบิดามารดา ไม่กลัวบาป และกลั่นแกล้งผู้อื่น ด้วยกำลัง เมื่อทั้งสองฝ่ายยกกระบวนทัพมาพบกันต่างไม่หลีกเลี่ยงกัน จึงสู้รบ กันขึ้น ด้วยผลบุญของฝ่ายธรรมะทำให้ฝ่ายอธรรมต้องพ่ายแพ้ธรรมเทวบุตร สังหาร อธรรมเทวบุตรแล้วฝังร่างไว้ในโลกมนุษย์ จากนั้นได้สอนชาวโลก ให้ทำความดี เพื่อจะได้มีความสุขและได้ขึ้นสวรรค์ เนื้อหาของเรื่องธรรมา ธรรมะสงครามเป็นการสอนว่าธรรมะย่อมชนะอธรรม นิยมนำมาอ่านเป็นคติ สอนใจ อีกทั้งเป็นแบบเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อเป็นคติสอนใจแก่เยาวชน

เรื่องธรรมาธรรมะสงครามที่เป็นบทคำพากย์พระราชนิพนธ์ แม้จะไม่ได้ มีจุดประสงค์สำหรับแสดง แต่มีผู้นำมาแสดงเป็นการพากย์เจรจาแบบโขน

ยังไม่เคยนำมาทำเป็นบทละครรำ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำบทพระราชานิพนธ์ เรื่องธรรมเนียมสงครามมาจัดทำเป็นนาฏศิลป์ไทยละครรำขึ้น เนื่องจากเนื้อเรื่องมีความชัดเจนในเรื่องของการสอนศีลธรรมว่าธรรมเนียมย่อมชนะอธรรม และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อสู้ ซึ่งหากทำเป็นละครรำจะทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ และสามารถนำคติสอนใจจากเรื่องนี้ไปปรับใช้ในชีวิตได้ การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยละครรำครั้งนี้ จะเป็นการสร้างทั้งบทละคร การบรรจเพลง ทำรำรูปแบบการแสดง เครื่องแต่งกาย เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยละครรำ และการสอนศีลธรรมให้กับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์กระบวนรำเพลงกลมบนราชรถในละครรำเรื่องธรรมเนียมสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการสร้างสรรค์กระบวนรำกลมบนราชรถในละครรำเรื่องธรรมเนียมสงครามเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารทางวิชาการ

ศึกษาข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ ได้แก่ งานวิจัย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น บทประกอบการแสดง ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มวิจัยและพัฒนาการสังคีต สำนักการสังคีต สำนักหอสมุดแห่งชาติ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การศึกษาภาคสนาม

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ
- 2) อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง ศิลปินแห่งชาติ

3) อาจารย์ประเมษฐ์ บุญยะชัย ศิลปินแห่งชาติ

4) อาจารย์วีระชัย มีป่อทรัพย์

2.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

1) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

2) รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน

3) รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร

3. การสร้างสรรค์กระบวนการรำเพลงกลมบนราชรถ

4. การเรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูล จากศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และสร้างสรรค์กระบวนการรำ ตามหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรม 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดแนวคิด (Design Conception) 2) การออกแบบร่าง (Design Visualization) 3) การพัฒนาแบบ (Design Development) และ 4) การประกอบสร้าง (Design Construction)

5. อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิจัยการสร้างสรรค์กระบวนการรำกลมบนราชรถ เป็นขั้นตอนการสร้างสรรค์กระบวนการรำด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การสัมภาษณ์ โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ตามหลักประกอบสร้างงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, น.225) มีผลการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดแนวคิด (Design Conception) การรำกลมบนราชรถ ในละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม เป็นส่วนหนึ่งของการรำอวดฝีมือ ในลักษณะรำคู่ของตัวละครเอกตามรูปแบบละครรำ การรำอวดฝีมือของตัวละครเอก เช่น การรำลงทรงเครื่อง รำฉุยฉาย รำกรีช รำตรวจพล รำกลม ในการสร้างสรรค์กระบวนการรำกลมบนราชรถ จึงมีการกำหนดแนวคิดในการสร้างสรรค์ให้เป็นการรำคู่ของตัวละครเอกในเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม กล่าวคือ ตัวละครธรรมเทวบุตร และอธรรมเทวบุตร ทรงราชรถเคลื่อนขบวน มาปะทะที่พิกัน ดังบทพระราชนิพนธ์

ขบวนสองเทพคลาไคล เวียนขวาซ้ายไป ประสบกันกลางเวหา
ต่างกองต่างหยุดรอร่า อยู่กลางมรรคา เพื่อคอยอีกฝ่ายหลีกเลี่ยง
(กรมศิลปากร, 2514, น.22)

2. การออกแบบร่าง (Design Visualization) จากแนวคิดการสร้างสรรค์
การรำคู่ของตัวละครเอกในเรื่องธรรมมาธรรมะสงคราม ธรรมเทวบุตรและธรรม
เทวบุตรทรงราชรถเคลื่อนขบวนมาปะทะทัพกัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการออกแบบร่าง
รำกลมบนราชรถ ดังนี้

2.1 กำหนดผู้แสดงรำกลมบนราชรถ ประกอบด้วย ธรรมเทวบุตร
และธรรมเทวบุตร ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างมีพลเทวดามาด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำ
รูปแบบการรำบนราชรถของพระรามในการเคลื่อนพลตอนข้ามสมุทรมาเป็น
แนวทาง

2.2 กำหนดรูปแบบการแสดง จากแนวคิดในการแสดงเป็นการรำ
เพลงกลมบนราชรถ เพลงกลมเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้สำหรับเดินทางของ
ตัวละครที่เป็นเทวดาผู้สูงศักดิ์หรือมีอิทธิฤทธิ์ นอกจากนี้ยังใช้บรรเลงประกอบ
เพลงชุดโหมโรง บรรเลงในพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความหมายในการเชิญเทวดา
มาร่วมพิธี (ธีรเดช กลิ่นจันทร์, 2545, น.28)

การรำเพลงกลม เพื่อใช้สำหรับเดินทางของตัวละคร พระนารายณ์
พระอินทร์ พระอรชุน เจ้าเงาะ เป็นต้น การรำเพลงกลม ในการแสดงโขน - ละคร
มักเป็นการรำคนเดียว เพื่ออวดฝีมือของผู้แสดง ดังนี้

กลมพระนารายณ์ ปรากฏในการแสดงโขน ชุดนารายณ์ปราบ
นนทุก การแสดงชุดนารายณ์สิบปาง ถือคทา

กลมพระอินทร์ ปรากฏในการแสดงละคร เรื่องสังข์ทอง เรื่องสังข์
ศิลป์ชัย ถือวชิราวุธ

กลมพระอรชุน ปรากฏในการแสดงชุดวสันตนิยาย ถือพระขรรค์

กลมพระไทร ปรากฏในการแสดงละครเรื่องอุณรุท ถือพระขรรค์

กลมปู่เจ้าสมิงพราย ปรากฏในการแสดงละครเรื่องพระลอ
ถือพระขรรค์

กลมเงาะ ปรากฏในการแสดงละครเรื่องสังข์ทอง ถือพลอง
กลมปะตาระกาหลา ปรากฏในการแสดงละครเรื่องอิเหนา
ถือพระขรรค์

นอกจากนี้ยังปรากฏการรำเพลงกลม ในการแสดงเบิกโรง ได้แก่
รำประเลง และรำเบิกโรงกิ่งไม้ เงินทอง เป็นการรำเพลงกลมที่เป็นรำคู่ ได้แก่
รำประเลง เป็นการรำเบิกโรง ผู้แสดงสมมติเป็นเทวดาสวมศิระษะ
เทวดาไลน์ ถือหางนกยูง

รำเบิกโรงกิ่งไม้เงินทอง เป็นการรำเบิกโรงละครใน ผู้แสดงสมมติ
เป็นเทวดา สวมขลุ่ย ถือกิ่งไม้เงินและกิ่งไม้ทอง

จากกระบวนการรำเพลงกลมที่ปรากฏนั้นพบว่าเป็นการรำ
ในการเดินทางของตัวละคร มีลักษณะคล้ายการรำเพลงกราวตรวจพลของ
ตัวพระ ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการรำเพลงกลมมาสร้างสรรค์กระบวนการรำขึ้นใหม่
เพื่อใช้ประกอบการเดินทางของตัวละครธรรมเทวบุตรและอธรรมเทวบุตร
ในการแสดงละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม ผู้วิจัยนำบทพระราชนิพนธ์
คำพากย์เรื่องธรรมาธรรมะสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
มาจัดทำเป็นบทละครและได้บรรจุเพลงกลมไว้ดังนี้

ฉากที่ 5 สนามรบบนสรวงสวรรค์

- ปี่พาทย์ทำเพลงกลม -

(ขบวนธรรมมะเทวบุตรและขบวนอธรรมมะเทพบุตรเคลื่อนราชรถออกมาพบกันที่กลางเวที)

- ร้องเพลงกระบอกทอง -

ขบวนของ สองเทพ เวียนบรรจบ	มาประสพ พบกลาง นภาไสว
ต่างหยุดยั้ง รถพลัน ทันใด	คอยให้ อีกฝ่าย หลีกทาง
จึงเกิดเรื่อง เคื่องข้อง วิวาทะ	อธรรมะ แกล้งสกัด ชัดขวาง
ปิดช่องทาง เดินหน บนนภางค์	กั้นทาง ธรรมเทพ มิให้จร

บทละครกำหนดให้ตัวละครทั้ง 2 ฝ่าย เคลื่อนราชรถออกมา
พบกันกลางเวที ซึ่งเป็นการปะทะทั้พกันบนสวรรค์ของฝ่ายธรรมเทวบุตร
และฝ่ายอธรรมเทวบุตร ผู้วิจัยได้แนวคิดการรำเพลงหน้าพาทย์บนราชรถของ
พระราม พระลักษมณ์ ได้แก่ เพลงเสมอข้ามสมุทร ฉากข้ามสมุทร ตอนจองถนน
การรำเพลงหน้าพาทย์กลองโยนของพระราม พระพรต พระลักษมณ์ พระสัตรุด
ในฉากพระรามคืนนคร ดังนี้

ภาพที่ 1 รำเพลงหน้าพาทย์เสมอข้ามสมุทร
(ที่มา : บิ๊กกี้ สมบูรณ์ดี (Biggy Somboondee), 2559)

ภาพที่ 2 รำเพลงหน้าพาทย์กลองโยน ฉาก พระรามคืนนคร
(ที่มา : บิ๊กกี้ สมบูรณ์ดี (Biggy Somboondee), 2562)

จากแนวคิดการรำเพลงหน้าพาทย์บนราชรถ ผู้วิจัยได้นำมา ผสมกับรูปแบบการรำกลมแบบดั้งเดิม จากเพลงกลมพระขรรค์ และการรำ เพลงกลมแบบรำคู่จากรำประเลง นำมาสร้างสรรค์กระบวนการรำใหม่ขึ้น ดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

1. ท่าถวายบังคม เป็นการนำท่าถวายบังคมที่ปรากฏอยู่ในการรำ กลมพระขรรค์ มาใช้ในการรำกลมบนราชรถ

ภาพที่ 3 รำกลมพระขรรค์ท่าไหว้

(ที่มา : ช่างภาพดีดี (Photographerdd), 2565)

ภาพที่ 4 รำกลมบนราชรถท่าไหว้

(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

2. ท่าเหยียบและควงอาวุธ นำท่าเหยียบเข้าพร้อมการใช้ตัวควงอาวุธที่ปรากฏในรำประเลงมาใช้ โดยปรับจากการเหยียบเข้ามาเหยียบที่กระหนกนาคหัวของราชรถ

ภาพที่ 5 รำประเลง
(ที่มา : สุรัตน์ จงดา, 2558)

ภาพที่ 6 รำกลมบนราชรถท่าเหยียบกระหนกนาคหัว
(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

3. ท่าแจกไม้หน้า ปราบกฏในการรำกลมพระขรรค์ นำมาใช้ รำกลมบนราชรถ

ภาพที่ 7 รำกลมพระขรรค์ท่าแจกไม้

(ที่มา : ช่างภาพดีดี (Photographerdd), 2565)

ภาพที่ 8 รำกลมบนราชรถท่าแจกไม้

(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

การรำกลมบนราชรถของตัวละครเอกทั้ง 2 ฝ่ายนั้น เพื่อแสดงให้เห็นการเดินทางเคลื่อนพลมาถึงพร้อมกันกลางท้องฟ้าของทั้ง 2 ฝ่าย กระบวนท่ารำ มีลักษณะท่ารำที่รำเหมือนกันแบบรำประเลง แต่บางช่วงท่ารำ

จะมีความต่างกันตามลักษณะของตัวละคร เช่น ทำรำการใช้อาวุธพระขรรค์ของ
ธรรมเทวบุตรและการใช้ขวานของอธรรมเทวบุตร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำการเคลื่อนที่ของตัวละคร และนำท่า
สะบัดจีบสายแขนจากรูปแบบการรำ ตรวจพลตัวพระ ฉากที่ 3 ในช่วงเพลงเร็ว
มาใช้โดยการให้ราชรถเคลื่อนที่ไปพร้อมกับตัวละครร่าอยู่บนราชรถ

ภาพที่ 9 รำตรวจพลตัวพระ ฉากที่ 3
(ที่มา : สยามเมโลดี้ (Siammelody), 2564)

ภาพที่ 10 รำกลมบนราชรถท่าเพลงเร็ว
(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

สิ่งสำคัญในการรำน้าพาทย์เพลงกลม คือ จังหวะหน้าทับไม้กลอง และทำนองเพลง ซึ่งจังหวะของทำนองเพลงในท้องเพลงจะมี 4 จังหวะ (ธีรเดช กลิ่นจันทร์, 2545, น.150) โดยฟังจากเสียงการตีจังหวะหน้าทับที่ดี สม่่าเสมอของกลองทัด ดังนี้

ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม	ตุ้ม
1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
				1					2		
											3

ภาพที่ 11 จังหวะหน้าทับเพลงกลม

(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

นอกจากนี้ ยังมีการแทรกการรัวกลองทัด การบัก การเปลี่ยนทำนองเพลง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนท่ารำ ผู้แสดงจะต้องมีความแม่นยำในกระบวนท่ารำ จังหวะหน้าทับ และทำนองเพลงเพื่อให้การแสดงออกมาสวมบูรณ์พร้อมเพรียง

กระบวนท่ารำของเพลงกลมที่มีมาก่อนมีทั้งแบบนั่งรำ เริ่มด้วยท่าไหว้ เช่น รำกลมอรชุนกลมปะตาระกาหลา และการวิ่งออกมาจากโรง เช่น กลมনারายณ์ กลมพระอินทร์ ประเลง เป็นต้น แล้วเข้าสู่กระบวนท่ารำเพลงกลมต่อไป โดยแบ่งขั้นตอนการรำออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงที่ 1 เริ่มต้น เป็นการเริ่มรำโดยการนั่งไหว้ หรือวิ่งออกมา

ช่วงที่ 2 ใช้อาวุธ เป็นการแสดงลักษณะเฉพาะของตัวละคร ประกอบด้วย ท่าป้องหน้า ท่าย่อนตัว ท่าเงื้อ ท่าส่ายมือเล่นตะโพก ท่าลงเสี้ยว ท่าแจกไม้ ท่าขยับเท้ารัวกลอง ท่าตวัดอาวุธ ท่ากลอกคอ ท่าเสื่อลากหาง ท่าเลาะ

ช่วงที่ 3 เดินทาง เป็นการปฏิบัติกระบวนท่าเชิด ที่แสดง ความสมบูรณ์ในการปฏิบัติท่ารำเพลงหน้าพาทย์กลม

ผู้วิจัยได้วางกรอบและเริ่มทดลองในการออกแบบกระบวนท่ารำเพลงกลมบนราชรถ โดยกำหนดรูปแบบการแสดงออกเป็น ช่วงที่ 1 ยกทัพ ช่วงที่ 2 ปะทะทัพ ดังนี้

(1)

(2)

(3)

ภาพที่ 12 กระบวนทำรำช่วงที่ 1 ยกทัพ
(ที่มา : ชนพล สุขสมรูป, 2567)

(1)

(2)

(3)

ภาพที่ 13 กระบวนทำรำช่วงที่ 2 ปะทะทัฬห
(ที่มา : ชนพล สุขสมรูป, 2567)

3. การพัฒนาแบบ (Design Development) ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการทำราคอบนราชรถต่อผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย โขนพระ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์วีระชัย มีป่อทรัพย์ อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย โขน-ละคร) พุทธศักราช 2564 และรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) พุทธศักราช 2548 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดความสวยงามถูกต้องตามหลักจารีตของนาฏศิลป์ไทย ดังนี้

- 1) อยาให้ตอนปฏิบัติทำร่าราชรถมีการเคลื่อนที่ด้วยเหมือนการเดินทางจริง ๆ
- 2) ในช่วงทำนองเพลงเร็ว อยาให้นำท่าม้วนมือสะบัดจีบมาใช้แทนการสะบัดจีบสายแขน
- 3) ใช้การขยับตัว ในช่วงร่วกลองทัด

ภาพที่ 14 ผู้วิจัยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย โขนพระ
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2567)

4. การประกอบสร้าง (Design Construction) จากการออกแบบกระบวนการทำร่า ผู้วิจัยได้ทำการทดลองให้ผู้แสดงปฏิบัติกระบวนการทำร่าเข้ากับทำนองเพลง และองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ร่าบนราชรถ พร้อมกองทัพของ

แต่ละฝ่าย หากเกิดข้อขัดข้อง ผู้แสดงไม่สามารถปฏิบัติท่ารำได้ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมในการแสดงมากที่สุด ซึ่งจะเป็นผลลัพธ์ของงานวิจัย

ภาพที่ 15 การรำหน้าพาทยกลมในละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม
(ที่มา : ธนพล สุขสมรูป, 2568)

สรุปและอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การสร้างสรรค์กระบวนรำเพลงกลมบนราชรถในละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม มีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ มาศึกษา วิเคราะห์ และเรียงเรียงข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การรำกลมบนราชรถมีแนวคิดจากการรำเพลงหน้าพาทยบนราชรถในเรื่องที่มีมาก่อน โดยผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎีการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เป็นกระบวนกรสร้าง ดังนี้ 1) การกำหนดแนวคิด (Design Conception) การรำกลมบนราชรถเป็นส่วนหนึ่งของรำอวดฝีมือในลักษณะรำคู่ของตัวละครเอกตามรูปแบบละครรำ ในเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม ตัวละครเอก คือ ธรรมเทวบุตรและอธรรมเทวบุตรทรงราชรถเคลื่อนขบวนมาปะทะทั้พกัน 2) การออกแบบร่าง (Design Visualization) จากแนวคิดการรำหน้าพาทยบนราชรถ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบร่างให้ตัวละครทั้ง 2 ฝ่ายเคลื่อนราชรถออกมาพบกันกลางเวที ซึ่งเป็นการปะทะทั้พกันบนสวรรค์ของ

ฝ่ายธรรมเทวบุตรและฝ่ายอธรรมเทวบุตร ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการรำเพลงหน้าพาทย์บนราชรถในโขนเรื่องรามเกียรติ์ ในเพลงเสมอข้ามสมุทรของพระราม พระลักษมณ์ ในฉากข้ามสมุทร การรำเพลงกลองโยนของพระราม พระพรต พระลักษมณ์ พระสัตรุต ในฉากพระรามคืนนคร ผสมกับรูปแบบการรำเพลงกลมแบบดั้งเดิมจากรำกลมพระขรรค์ และเพลงกลมแบบรำคู่จากรำประเลง นำมาสร้างสรรค์กระบวนการทำรำขึ้น 3) การพัฒนาแบบ (Design Development) ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการทำรำกลมบนราชรถต่อผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย โขนพระ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับกระบวนการทำให้เกิดความสวยงามถูกต้องตามหลักจารีตของนาฏศิลป์ไทย และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และ 4) การประกอบสร้าง (Design Construction) จากการออกแบบกระบวนการทำรำ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองให้ผู้แสดงปฏิบัติกระบวนการทำรำเข้ากับทำนองเพลง และองค์ประกอบต่าง ๆ คือ รำบนราชรถ พร้อมกองทัพของแต่ละฝ่าย

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า การสร้างสรรค์กระบวนการกลมบนราชรถเป็นการสร้างสรรค์ในเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือเป็นการสร้างสรรค์ที่อยู่ในจารีตของละครรำ เป็นการต่อยอดจากการรำแบบดั้งเดิม กล่าวคือเดิมเพลงหน้าพาทย์กลมไม่ได้รำบนราชรถ ผู้วิจัยสร้างสรรค์การรำเพลงกลมบนราชรถ โดยนำการรำบนราชรถในเพลงหน้าพาทย์อื่นมาเป็นแนวทาง และสร้างกระบวนการรำประกอบด้วยท่ารำจากเพลงกลมเดี่ยว กลมคู่ และท่ารำจากเพลงเร็ว เป็นกระบวนการรำใหม่ชุดหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, น.232) ที่กล่าวถึงการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ว่ากำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจารีต และกำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม แสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์กระบวนการรำในรูปแบบจารีตเดิมสามารถทำได้ โดยต้องเข้าใจของเดิมอย่างถูกต้อง จึงจะสามารถสร้างสรรค์ใหม่ตามหลักวิชาการได้ การสร้างสรรค์การรำกลมบนราชรถนี้ จึงเป็นกระบวนการชุดใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน สามารถเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์กระบวนการชุดอื่น ๆ ในรูปแบบจารีตได้ต่อไป

การสร้างสรรค์กระบวนการรำกลมบนราชรถเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์กระบวนการรำเพลงหน้าพาทย์บนพาหนะ ซึ่งผู้สนใจอาจนำรูปแบบเช่นนี้มาสร้างสรรค์การรำแบบคู่กันระหว่างตัวพระ ตัวนาง หรือการรำบนพาหนะชนิดอื่น เช่น ระแทะ บุษบก เรือ ที่ปรากฏในวรรณกรรมต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการต่อยอดรูปแบบการแสดงละครรำให้พัฒนาสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2514). *ธรรมาธรรมะสงคราม พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอกพระยาพิชัยสิทธิสงคราม (แช่ม พรโสมถ).* โรงพิมพ์สามมิตร.
- ช่างภาพดีดี (Photographerdd). *รำกลมพระขรรค์ท่าแจกไม้* [รูปภาพ]. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://youtu.be/oDvXE6eUB0?si=Xol4KFSB2iydN1DA>.
- _____. (2565). *รำกลมพระขรรค์ท่าไหว้* [รูปภาพ]. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://youtu.be/oDvXE6eUB0?si=Xol4KFSB2iydN1DA>.
- ธนพล สุขสมรูป. (2567). *กระบวนท่ารำช่วงที่ 1 ยกทัพ* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2567). *กระบวนท่ารำช่วงที่ 2 ปะทะทัพ* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2567). *ผู้วิจัยศึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยโขนพระ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2568). *รำกลมบนราชรถท่าไหว้* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2568). *รำกลมบนราชรถท่าเหยียบกระหนกนาคหัว* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2568). *รำกลมบนราชรถท่าแจกไม้* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2568). *รำกลมบนราชรถท่าเพลงเร็ว* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- _____. (2568). *การรำหน้าพาทย์กลมในละครรำเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.

- _____. (2568). *จังหวะหน้าทับเพลงกลม* [รูปภาพ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- ธีรเดช กลิ่นจันทร์. (2545). *การรำเพลงหน้าพาทย์ กลมในการแสดงโขน*. [ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปิ๊กกี้ สมบูรณ์ดี (Biggy Somboondee). (2559). *รำเพลงหน้าพาทย์เสมอข้ามสมุทร* [รูปภาพ]. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://www.facebook.com/share/1EHJX6GzPJ/?mibextid=wwXlfr>.
- _____. (2562). *รำเพลงหน้าพาทย์กลองโยน ฉาก พระรามคืนนคร* [รูปภาพ]. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://www.facebook.com/share/193Leh1ZQ4/?mibextid=wwXlfr>
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ จงดา. (2558). *รำประเลง* [รูปภาพ]. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สยามเมโลดี้ (Siammelody). (2564) *รำตรวจพลตัวพระ ฉากที่ 3* [รูปภาพ]. 8 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://youtu.be/Z8hHLTsCcOk?si=fHILY0XhJpkaD8q6>.